

Asia: VN/4118/2019

Lausuntopyyntö parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä, luonnos hallituksen esitykseksi avoimuusrekisterilaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko avoimuusrekisterin perustamista Suomeen?

En osaa sanoa

Mikä esillä olevista kolmesta avoimuusrekisterin soveltamisalavaihtoehdosta tulisi valita (eli mihin tahoihin kohdistuvaa lobbausta ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea)?

Eduskunta ja ministeriöt

Yleiset huomiot esityksestä

Mietinnössä on lähestytty monipuolisesti kysymystä päätöksenteon avoimuudesta ja tätä varten muodostettavasta avoimuusrekisteristä. Avoimuusrekisteriin rekisteröitäisiin tietoja sellaisesta oikeushenkilöiden ja yksityisten elinkeinonharjoittajien harjoittamasta vaikuttamistoiminnasta ja siihen liittyvästä ammattimaisesta neuvonnasta, joka kohdistuu eduskuntaan, ministeriöihin ja valtion virastoihin. Rekisterin tarkoituksena olisi päätöksenteon läpinäkyvyyden parantaminen, epäasiallisen vaikuttamisen torjunta sekä kansalaisten luottamuksen vahvistaminen. Rekisterinpitäjänä toimisi Valtiontalouden tarkastusvirasto. Rekisteristä löytyvillä tiedoilla kansalaiset sekä vaikuttamistoiminnan kohteet saisivat jatkossa kattavammin tietoa valtion tason päättäjiin vaikuttavista toimijoista sekä näiden intresseistä.

Soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät muun muassa tavanomainen asiointi viranomaisissa, viranomaisen asettamiin työryhmiin ja kuulemisiin osallistuminen, satunnainen ja pienimuotoinen vaikuttamistoiminta, valtion omistajaohjaus sekä puoluetoiminta. Ilmoitusvelvollisuutta ei olisi esimerkiksi sellaisella yksityisellä elinkeinonharjoittajalla, jonka elinkeinotoimintaan ei liity päätoimista vaikuttamistoimintaa tai vaikuttamistoiminnan ammattimaista neuvontaa.

Koska ilmoittamis- ja rekisteröitymisvelvollisuus on rajattu koskemaan lähinnä ammattimaista lobbausta, jää mahdollisesti iso osa vaikuttamistoimista lain soveltamisalan ulkopuolelle, eikä julkiseen päätöksentekoon vaikuttaneet tahot tule välttämättä esille yksittäisessä tapauksessa. Toisaalta vaikuttaminen sellaisenaan ei välttämättä ole huono asia, etenkin jos siihen ei liity miltään osin epäasianmukaisuuksia.

Rekisteriin ilmoittautuminen ja tehtävät puolivuotisilmoitukset eivät sellaisenaan ole ehkä riittävä kokonaisuus avoimuuden lisäämiseksi. Jatkoselvittelyssä voitaisiin ehkä miettiä myös sitä, voitaisiinko myös päätöksen tekijöille asettaa avoimuuden lisäämiseksi velvoitteita. Samoin tulisi yrittää löytää ratkaisu sille, miten epäasiamukaiseen vaikuttamisyritykseen nyt säädettävällä lailla puututtaisiin ja miten se torjuttaisiin. Sehän asetetaan mietinnössä lain yhdeksi tavoitteeksi. Olisiko siinä lobbauksen kohteena olevalle päätöksentekijälle synnytettävä toimimisvelvollisuus, millainen se olisi ja mikä olisi rekisteriviranomaisen rooli. Julkaisisiko se jonkinlaista epäasiallisen vaikuttamisen listaa vai miten se puuttuisi epäasiallisuuteen varsinkin tapauksessa, jossa epäasialliseen vaikuttamiseen on ryhtynyt joku muu kuin rekisterivelvollinen ammattimainen lobbaaja.

Avoimuusrekisteriä koskeva lainsäädäntö tulisi lisävalmistelun jälkeenkin rajoittaa soveltumaan vain lobbaukseen, joka on kohdistettu eduskuntaan ja ministeriöihin. Ne ovat valtion tärkeimmät päätöksentekuelimet. Tätä voisi pitää riittävänä rajauksena. Avoimuusrekisterilain seurannan ja jälkiarvioinnin yhteydessä voitaisiin tarkastella lainsäädännön laajentamista koskemaan valtion virastoja.

Nuotto Antero
Pirkanmaan käräjäoikeus